

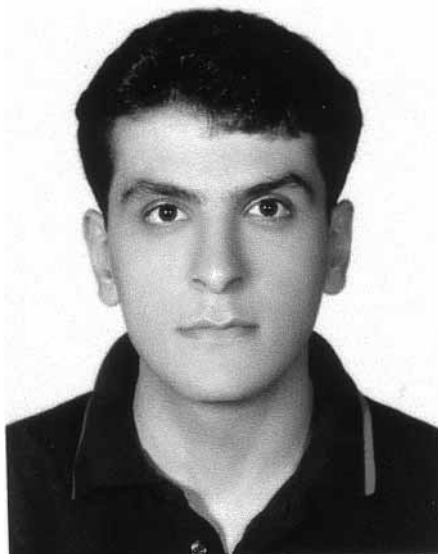

مقاله

تبارشناسی فلسفی محافظه کاران جدید؛

لئو اشتراوس در یک نگاه

میثم نظمی

مدت دو سال درباره فلسفه اسلامی و یهودی دوره میانه به مطالعه مشغول بود. در این زمان با دو تن از دانشمندان عرب شناس معروف فرانسوی به نام‌های لویی ماسینیون و آندره زیگفرید آشنا شد. وی پس از خواندن آثار ابن میمون، فیلسوف یهودی که در سرزمین‌های اسلامی رشد کرده و حتی بسیاری وی را مسلمان می‌دانند با اندیشه‌های فیلسوفانی همچون فارابی، ابن سینا و ابن رشد که معلمان فکری ابن میمون بودند آشنا شد و به دلیل نزدیکی آرا و اندیشه‌های این فیلسوفان با آرا و اندیشه‌های فیلسوفان یونانی به بازخوانی اندیشه‌های سقراط، افلاطون و ارسطو به صورت جدی‌تر پرداخت و با فلسفه یونان کلاسیک آشنا شد. این آشنایی با این دو حوزه فلسفی به نگارش دو کتاب به نام‌های «آزار و هنر نگارش» (۱۹۵۲) و «فلسفه و شریعت» (۱۹۳۵) انجامید. لئو اشتراوس در کتاب «فلسفه و شریعت» مباحث بسیار عمیقی

درباره فلسفه سیاسی ابن میمون، ابن رشد، ابن سینا و فارابی بیان کرد که این مباحث به قدری دارای اهمیت بودند که می‌توان اصول و مبانی فلسفه اشتراوس را در آثار بعدی وی ردیابی کرد و این کتاب حاوی نقادی موشکافانه اشتراوس از فلسفه مدرن با توسل به آرای متفکران اسلامی است. در کتاب «آزار و هنر نگارش» (۱۹۵۲) اشتراوس تز بسیار مهم خود یعنی «پنهان‌نگاری» (esotericism) را که به ارتباط میان فلسفه و سیاست می‌پردازد با بررسی عمیق روی آثار فیلسوفان سیاسی اسلامی، استفاده از عقاید آنها و تطبیق با آثار کلاسیکی همچون قوانین (laws) و جمهور (republic) افلاطون گسترش می‌دهد. فهم این روش در تفکرات اشتراوس مستلزم درک فلسفه سیاسی بود؛ برای نخستین بار با پدیده پنهان‌نگاری روبه‌رو شد، روشی که کاملاً برخاسته از اندیشه‌های فیلسوفان سیاسی اسلامی همچون فارابی، ابن رشد و ابن سیناست. فارابی در رساله «تلخیص النوامیس» با صراحت تمام پنهان در افلاطون را آشکار کرده و بیان می‌دارد که افلاطون حکیم به خود اجازه نمی‌داد علوم و دانش‌ها را برای همگان اظهار و بیان کند. از

امروزه اهمیت لئو اشتراوس در محافظه کاری جدید آمریکا پرهیچ کس پوشیده نیست، بنابراین نباید از این تعجب کرد اگر امروزه سیاستمداران و نظریه پردازان محافظه کاری جدید آمریکا هر از گاهی یادی از پدرخوانده خود بکنند. از این رو بخشی از شناخت روند کنونی سیاست در آمریکا و جهان معاصر با آگاهی از آرای این فیلسوف امکان‌پذیر است. مقاله حاضر بیشتر سیری اجمالی است در زندگی‌نامه فرهنگی لئو اشتراوس و نیز نگاهی خاص دارد به کتاب معروف وی یعنی «آزار و هنر نگارش» که وی در آن به بحث درباره علل پنهان کاری یا نگارش رمز آلود می‌پردازد. به نظر می‌رسد که اشتراوس، این شیوه را در جهت اندیشه محافظه کارانه خود به استخدام در آورده بود.

بیشترین دلیل بر اهمیت اشتراوس (۱۸۹۳-۱۸۹۹) را می‌توان نقاد بودن نسبت به عقلانیت و فلسفه سیاسی مدرن دانست. از منظر اشتراوس مدرنیته به طرد ارزش‌های اخلاقی و فضیلت می‌انجامد، خرد و تمدن را از میان برده و تاریخ روایی و نسبی‌گرایی را جایگزین آن می‌سازد که نتیجه و محصول آن را می‌توان به قدرت رسیدن دو حکومت (توتالیتیر) نازیسم و کمونیسم ذکر کرد. اشتراوس برای رهایی از بحران عصر مدرن، راهی به جز بازگشت به فلسفه سیاسی کلاسیک معرفی نمی‌کند و به همین منظور به دنبال ریشه‌یابی این بحران به تأمل دوباره اندیشه‌های فیلسوفانی چون افلاطون، ماکیاولی، هابز، روسو، هگل و نیچه پرداخت. اشتراوس هیچ‌گاه نهضت ضد عقل‌گرایی نیچه و هایدگر را قبول نکرد و رهیافت آنها را تاریخی‌گرایی رادیکال نامید که خود بحران دیگری برای فلسفه مدرن به‌شمار می‌آید. اشتراوس اساس فلسفه را مبتنی بر عقل و از جهتی دیگر عقل مدرن را برای فلسفه ناکارآمد می‌دانست. بنابراین او به دنبال نوع دیگری از فلسفه عقلانی بود تا بتواند حقیقت را بیاموزد. آشنایی اشتراوس با فلسفه اسلامی به اواخر سال ۱۹۳۲ مربوط می‌شود، یعنی با حمایت مالی (بنیاد علوم اجتماعی راکفلر آلمان) در فرانسه به

کتاب معروف اشتراوس یعنی «آزار و هنر نگارش» که وی در آن به بحث درباره علل پنهان کاری یا نگارش رمز آلود می‌پردازد. به نظر می‌رسد که اشتراوس، این شیوه را در جهت اندیشه محافظه کارانه خود به استخدام در آورده بود

از منظر اشتراوس مدرنیته به طرد ارزش‌های اخلاقی و فضیلت می‌انجامد، خرد و تمدن را از میان برده و تاریخ روایی و نسبی‌گرایی را جایگزین آن می‌سازد که نتیجه و محصول آن را می‌توان به قدرت رسیدن دو حکومت (توتالیتیر) نازیسم و کمونیسم ذکر کرد

این روش رمزگویی و نغزگویی، معناآوری و دشوارگویی را برگزید.

ابن میمون نیز در کتاب خود دلاله الحائزین بر ویژگی مخفی آموزی خود پافشاری می کند و اشتراوس نیز با صراحت به خوانندگان می گوید: «او فقط سرفصل های آموزه مخفی خود را ارائه کرده نه خود فصول را.»

پنهان نگاری چگونه روشی است؟

پنهان نگاری شیوه ای است که در آن فیلسوف سیاسی به دلایلی ایده ها و اندیشه های خود را به گونه ای به نگارش در می آورد که فهم واقعی آن برای همگان میسر نیست. در این گونه آثار، ابزارهای ادبی بسیاری برای پنهان کردن افکار و ایده های واقعی یک فیلسوف، موجود است از جمله: تناقضات، اسامی مستعار، جملات عجیب و غریب و... که وجود چنین ویژگی هایی باعث می شود تا فهم متون نیازمند مطالعه عمیق و دقیق باشد. این روش را از لحاظ تاریخی می توان در آثار فیلسوفان سیاسی کلاسیک مانند افلاطون دنبال کرد. افلاطون در کتاب خود «فایدروس» درباره برتری تعلیم شفاهی بر تعلیم نوشتاری و در کتاب «جمهوری و قوانین»

درباره ضرورت بیان مطالبی مصلحتی بحث و گفت و گو می کند.

همچنین پنهان نگاری به اشتراوس در نقد فلسفه مدرن این کمک را می کند تا دو مکتب رایج و متداول یعنی تاریخ گرایی و پیشرفت گرایی را به چالش بکشد و بنایی جدید در فهم متون فلسفی کلاسیک به نام فهم واقعی تاریخی ایجاد کند. اشتراوس سه دلیل عمده را برای به کارگیری روش پنهان نگاری بیان می کند:

۱- مهمترین دلیلی که فیلسوفان را وامی داشته تا نوشته های خود را به صورت پنهان نگارانه تدوین کنند تعقیب و آزار فیلسوفان می دانسته و معتقد بود که در جوامعی که آنها زندگی می کردند در میان مردمانشان بسیار غریب بودند و حاکمان نیز رویکردی مناسب به آنها نداشتند، زیرا بر این باور بودند که اندیشه های فیلسوفان جامعه و حکومت را به چالش می کشد. چون یکی از اهداف فیلسوف کشف (حقیقت) حقایق است. بنابراین ممکن است که این کشف (حقیقت) به ضرر حاکمان تمام شود. بنابراین یک فیلسوف برای این که به ادامه حیات خود بپردازد برای بیان افکار و اندیشه هایش از روش پنهان نگاری استفاده می کرده است.

اشتراوس ماهیت پنهان نگاری را به این گونه تبیین می کند. روش پنهان نگاری برای حفاظت از فیلسوف و تفکرش ضروری بود تا همچون سپر از جان وی در مقابل خطراتی که از ناحیه حاکمان و

اشتراوس برای رهایی از بحران عصر مدرن، راهی به جز بازگشت به فلسفه سیاسی کلاسیک معرفی نمی کند و به همین منظور به دنبال ریشه یابی این بحران به تأمل دوباره اندیشه های فیلسوفانی چون افلاطون، ماکیاولی، هابز، روسو، هگل و نیچه پرداخت

پنهان نگاری به اشتراوس در نقد فلسفه مدرن این کمک را می کند تا دو مکتب رایج و متداول یعنی تاریخ گرایی و پیشرفت گرایی را به چالش بکشد و بنایی جدید در فهم متون فلسفی کلاسیک به نام فهم واقعی تاریخی ایجاد کند

جامعه بر آنها تحمیل می شد دفاع کند.

۲- دلیل دیگر اشتراوس برای به کار بردن این روش وظیفه سیاسی است، زیرا برعهده فیلسوف است تا از سلامت روانی جامعه دفاع کند و پنهان نگاری روشی بود که در آن حقایق سیاسی به صورت رمز و مخفی نگاشته می شد تا افکار مردم دچار تردید نشود، زیرا نقد آشکار جامعه را به خطر می اندازد و بنابراین یک فیلسوف سیاسی باید ظاهر باورهای موجود جامعه را نیز در نظر داشته باشد و شیوه و روشی برای نگارش افکار و عقاید خود انتخاب کند تا به باورهای عموم جامعه آسیبی نرساند و در ضمن نیز بتواند آراء و افکار خود را برای آیندگان بیان کند، به همین دلیل اشتراوس معتقد است که آثار فلسفی - سیاسی برای دو دسته از خوانندگان نوشته می شوند:

الف - خوانندگان عمومی که اکثریت را تشکیل می دهند و معتقد به باورهای رایج و سنتی هستند

ب - خوانندگان خاصی که اقلیت را تشکیل می دهند و به باورها و اعتقادات رایج زمانه و جامعه خویش باور چندانی ندارند و به دنبال فهم باطنی آثار می باشند.

۳- دلیل دیگر برای پنهان نگاری همانا آموزش فلسفه بود که در آن فیلسوف به دنبال ارتقای سطح فلسفه و فلسفیدن بود و برای نسل های بعدی از محققان و فیلسوفان آینده می خواهد تا با تأمل و تحقیق دقیق حقایق امور را کشف کنند، به بن

خوانندگان گرامی نشریه

با توجه به مشکلات مالی و قطع شدن یارانه کاغذ، خواهشمند است برای همکاری با نشریه، گزارش‌های خود را از نحوه توزیع (در شهرستان محل سکونت) با ذکر نشانی محل‌هایی که نشریه به صورت مناسب توزیع نمی‌شود ارائه فرمایید.

باتشکر

واحد توزیع نشریه چشم‌انداز ایران

۰۲۱-۶۶۴۳۳۲۰۷

یک متن و اثر رسوخ پیدا کنند و بتوانند جان مطلب را از درون آن دریابند و از همین رو فیلسوفان گذشته با استفاده از این روش بالاترین مرحله از آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت را برای فیلسوفان آینده مهیا می‌کردند.

نتیجه: نوآوری و ابتکار اشتراوس به عنوان فیلسوف و اندیشمند حوزه فلسفه سیاسی در به کارگیری پنهان‌نگاری در قرن بیستم است که براساس آن مکتب‌های بزرگ مدرن را زیر سؤال می‌برد چنان‌چه خود بیان می‌دارد آموزه پنهان‌نگاری همین اندازه به ما می‌فهماند که ضروری است تمامی داوری‌های خود را درباره فلسفه سیاسی کلاسیک و میانه کنار بگذاریم و به دنبال یادگیری از فیلسوفان گذشته باشیم، چون بسیاری از نکات را فقط می‌توان از انسان‌های غیرمدرن و سنتی آموخت. اندیشه‌های اشتراوس در زمان انتشار یافت که اوج تفکر لیبرالی جهان را فرا گرفته بود؛ همان دوره‌ای که اندیشه‌های پوپر از نفوذ و اهمیت بی‌شماری برخوردار بودند.

پوپر با توسل به پشتوانه فکری مدرن توانسته بود افلاطون را به چالش بکشد. در این میان برای مقابله با اندیشه‌های نسبی‌گرا، تاریخ‌گرا، پیشرفت‌گرا و رفتارگرایی مدرن یک تفکر باید از نفوذ و جذابیتی برخوردار باشد تا بتواند خواننده را به همراه داشته باشد. اندیشه‌های اشتراوس با چنان استحکامی بیان شد که به سرعت جامعه دانشگاهی را تحت تأثیر قرار داد و در سراسر جهان بویژه آمریکا نفوذ و مکتبی به نام «محافظه‌کاری جدید» را ایجاد کرد.

منابع:

لئون اشتراوس، فلسفه سیاسی چیست؟، فرهنگ رجایی، انتشارات علمی و فرهنگی.

لئون اشتراوس، روان‌شناسی استبداد، محمد حسین سروری، انتشارات آگه، ۱۳۷۳.

اگر خواهان اشتراک نشریه چشم‌انداز ایران هستید:

- لطفاً برگ اشتراک را کامل و خوانا پر کنید.
- حق اشتراک یک ساله داخل کشور ۹۰۰۰۰۰ ریال و خارج از کشور اروپا ۲۷۰۰۰۰۰ ریال و آمریکا ۳۰۰۰۰۰۰ ریال می‌باشد.
- حق اشتراک را به حساب ۱۰۱۲۹۵ بانک ملی شعبه دانشگاه کد ۸۷ به نام لطف الله میثمی و یا به شماره حساب جام ۱۸۳۶۷۹۰۴ بانک ملت شعبه میدان توحید کد ۶۷۵۶/۱ به نام لطف الله میثمی واریز نمایید.
- بریده یا رونوشت برگه تکمیل شده را به همراه اصل رسید بانکی با پست سفارشی یا از طریق فاکس ارسال فرمایید.
- ۲۰٪ تخفیف به دانشجویان (با ارائه کپی کارت دانشجویی) و همچنین طرح امانی رایگان برای کسانی که توانایی خرید نشریه را ندارند (با ارسال نامه) در نظر گرفته شده است.
- از مشترکینی که از توانایی مالی برخوردارند خواهشمندیم ما را از همت عالی خود محروم نفرمایند.

۰۲۱ - ۶۶۹۳۶۵۷۵

تهران - صندوق پستی ۱۳۴۴۵/۸۹۵

فرم درخواست اشتراک

نام و نام خانوادگی:

نشانی:

تلفن:

کدپستی:

« قید کدپستی الزامی است. »